

"باسمه تعالی"

راهنمای عملی

جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری

"با تاکید بر روش‌های تدریس تلفیقی و مسئله محور"

مدارس دوره اول متوسطه کل کشور

معاونت آموزش متوسطه

دفتر آموزش دوره اول متوسطه

واحد کارشناسی گروه‌های آموزشی

سال تحصیلی ۹۸-۹۷

آرزوی دیرینه هر جامعه‌ای پیشرفت و تعالی افراد آن جامعه و داشتن شهروندانی فرهیخته و اندیشمند است و بدیهی است که هر پیشرفتی در زمینه‌های مختلف از جمله فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و ... مستلزم داشتن افرادی متفکر، خلاق، منتقد و ایده‌پرداز است که بتوانند تصمیمات درست را اتخاذ نمایند و برنامه‌ریزی صحیحی داشته باشند. پرورش افرادی با ویژگی‌های فوق نیازمند نظام آموزش و پرورش کارآمد و اثربخش است. این مهم به عوامل متعددی از جمله تغییر شیوه‌ها و روش‌های تدریس در جهت استفاده از روش‌های نوین و فعال بستگی دارد (امیرشکاری، ایزدیان، صفامنش و دهقان؛ ۱۳۹۵، بررسی ضرورت تحول و نوآوری در روش‌های تدریس مواد آموزشی در دانشگاه فرهنگیان، انتشار: سومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم تربیتی)

در میان تمامی مولفه‌هایی که می‌توانند به کارآمدی و اثربخشی آموزش و پرورش بیفزایند می‌توان به تغییر شیوه‌ها و روش‌های آموزش و یادگیری اشاره نمود. بدون تردید شیوه‌های جدید و فعال نقشی اساسی در یادگیری دارند، اما این شیوه‌ها باید به گونه‌ای به کار گرفته شوند که دانش‌آموزان به جای ذخیره‌سازی اصول و مطالب علمی، درگیر مسائل اصلی زندگی شوند و نحوه مواجهه و حل مشکلاتی را که با زندگی واقعی آنان مرتبط است یاد بگیرند. زیرا روش‌های ابتکاری و منطبق با زندگی، موقعیت آموزشی را جذابتر و رغبت و تلاش فراگیران را در یادگیری افزونتر می‌کند. (میرز، چت. ۱۳۷۴). آموزش تفکر انتقادی، ترجمه خدایار ایللی، تهران: سمت)

نظر به اهمیت و ضرورت نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری اثربخش، جشنواره نوآوری در فرایند آموزش و یادگیری با تاکید بر روش‌های تدریس تلفیقی و مسئله محور، در رویکردها و محورهای زیر درحال اجراست. شایسته است با توجه به محورها و رویکردهای درج شده در شیوه‌نامه، فعالیت‌های همکاران در کلیه گروه‌های درسی متوسطه اول در قالب "تهیه فیلم ۲۰ دقیقه‌ای و تکمیل نمون برگ طراحی آموزشی" مندرج در این راهنما پس از داوری استانی جهت داوری در مرحله کشوری به ستاد ارسال گردد.

- روش تدریس مسئله محور

از جمله روش‌های فعال تدریس، روش مسئله‌محور است. مورگان و همکاران، مسئله را عبارت از تعارض بین یک موقعیت موجود و موقعیت دیگری که می‌خواهیم ایجاد کنیم می‌دانند. به دیگر سخن، انسان‌ها در پی حل مسائل خود هستند و می‌کوشند تا برای هر موضوع حل نشده‌ای، راه حلی بیابند. البته باید یادآوری کرد که مسئله، به معنی مشکل و معضل نیست، یعنی موضوعی نیست که برای ما مشکل ایجاد کند؛ بلکه رسیدن به عمق قضیه و حقیقت‌یابی، نوعی حل مسئله است.

اگر نظام آموزشی بتواند توانایی حل مسئله را به فراگیران یاد دهد، به هدف‌های خود دست یافته است. هر چه قدرت تصمیم‌گیری و گزینش راه‌حل‌های مطلوب در فراگیران افزایش یابد، آنان نیازهای روزمره‌ی خود را راحت‌تر رفع می‌کنند و موفق‌تر خواهند بود. (ادیب نیا؛ مهاجر؛ شیخ پور، ۱۳۸۹، مقایسه تأثیر روش تدریس حل مسأله با روش تدریس کاوشگری بر مهارت‌های حل مسأله اجتماعی دانش‌آموزان دختر در درس علوم اجتماعی پایه پنجم ابتدایی، مجله پژوهش در برنامه درسی، مقاله ۶، دوره ۹، شماره ۱ - شماره پیاپی ۳۶، بهار ۱۳۹۲، صفحه ۶۳-۷۸)

حل مسئله فرایندی است برای کشف و توالی و ترتیب صحیح راه‌هایی که به یک هدف یا یک راه حل منتهی می‌شود. هنگامی که انسان با مسئله‌ای روبه رو می‌شود، باید بر موانع یا مشکلات موجود در رسیدن به هدفش غلبه یابد.

وقتی یادگیرنده با موقعیتی روبه رو می‌شود که نمی‌تواند با استفاده از اطلاعات و مهارت‌هایی که در آن لحظه در اختیار دارد به آن موقعیت به سرعت پاسخ درست بدهد یا هنگامی که یادگیرنده هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته است، گفته می‌شود که با یک مسئله مواجه شده است. با توجه به تعریف مسئله، می‌توان حل مسئله را به صورت تشخیص و کاربرد دانش و مهارت‌هایی که منجر به پاسخ درست یادگیرنده به موقعیت یا رسیدن او به هدف مورد نظرش می‌شود، تعریف کرد. بنابراین، عنصر اساسی حل مسئله کار بست دانش‌ها و مهارت‌های قبلاً آموخته شده در موقعیت‌های تازه است. این روش موجب تقویت ژرفاندیشی، تفکر تحلیلی، تفکر انتقادی (نقد کننده)، خلاقیت، اعتماد و اطمینان به اتخاذ روش علمی می‌شود و دانش‌آموزان بدین ترتیب می‌توانند روش تحقیق را بیاموزند (صفوی، امان ا...؛ ۱۳۷۰، کلیات روش‌ها و فنون تدریس، تهران: انتشارات معاصر ۱۳۷۲)

در این روش ۴ مهارت حل مسئله تشخیص داده می‌شود:

- ۱- تدوین و تعریف مسئله
- ۲- تولید راه‌حل‌های جایگزین
- ۳- تصمیم‌گیری
- ۴- تأیید راه حل (یعنی بازبینی و ارزیابی نتایج واقعی راه‌حل) (جهت مطالعه بیشتر در این زمینه رجوع شود به مقاله ۴ قسمتی "حل مسئله در کلاس درس نوشته خانم لیلی محمد حسین" در مجله رشد معلم ۹۷ ماه‌های مهر، آبان، آذر و دی)

- روش تدریس تلفیقی

یکی دیگر از روش‌های فعال تدریس، روش تلفیقی است. آموزش تلفیقی آن نوع آموزشی است که دانش‌آموزان با استفاده از چند موضوع درسی، اطلاعات متنوع، مختلف و گسترده‌ای را درباره یک موضوع مشخص یا جنبه‌های خاصی از محیط خود به دست می‌آورند. به کلامی دیگر، یک موضوع مشخص از ابعاد متفاوت مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای مثال موضوع «هوا» از جنبه‌های فیزیکی، شیمیایی، بهداشتی، ریاضی، اجتماعی را می‌توان بررسی و یاد گرفت. تلفیق میان موضوع‌های علوم انسانی، هنرهای ارتباط جمعی، علوم تجربی، ریاضیات، مطالعات اجتماعی، موسیقی و هنر به خوبی امکان‌پذیر است.

روش تلفیقی عبارت است از مجموعه تجربه‌های یادگیری برنامه‌ریزی شده که نه تنها با نگاهی کلی‌نگر، مجموعه‌ای از اطلاعات و دانش مشترک را به صورت الگو، نظام و ساختار در اختیار یادگیرنده قرار می‌دهد، بلکه توانایی یادگیرنده را برای دریافت و یا کشف ارتباط‌های نو افزایش می‌دهد، و از آن طریق او را به سوی خلق الگوها، نظام‌ها و ساختارهای جدید سوق می‌دهد.

روش آموزش تلفیقی روشی است که دانش‌آموزان را برای یادگیری مداوم و رشد قابلیت‌های لازم برای زندگی در قرن بیست و یکم آماده می‌کند. لذا می‌باید از روش‌های مستقل، مجزا و تک موضوعی پرهیز کرد. برای تلفیق موضوع‌های درسی و یا عنوان‌های آموزشی انواع متفاوت تلفیق پیشنهاد شده است از جمله:

- تلفیق چند موضوع درسی (ارتباط عرضی کتاب‌های درسی)
- تلفیق روش‌های متنوع تدریس با توجه به نیازها (هنر معلمی)
- تلفیق مفاهیم متفاوت و ایجاد ارتباط میان آنها
- تلفیق واحدها یا بخش‌های موضوعی برای شکل دادن به اصول
- تلفیق ارزشیابی با روش‌های تدریس

- تلفیق علم با ایمان، اخلاق و عمل یا همان ساحت‌های تربیتی

- و ...

محورها

محور یک: نوآوری در تولید و بکارگیری رسانه‌های پرشمار

رسانه‌های آموزشی پرشمار (بسته‌ی آموزشی به جای کتاب درسی): در گذشته، گفتار شفاهی معلم، جزوات آموزشی و گاهی کتاب درسی تنها رسانه‌ی آموزشی در هر کلاس درس بود و دانش‌آموز و معلم رسانه دیگری در اختیار نداشتند؛ اما، در سال‌های اخیر امکاناتی فراهم شده است که با استفاده از آن‌ها می‌توان کلاس‌های درس را بسیار متنوع‌تر اداره کرد. امروزه این امری بدیهی انگاشته می‌شود که اولین قدم برای داشتن یک کلاس فعال و پرتأثیر آن است که از سمت یادگیری تک رسانه‌ای به سوی رسانه‌های یادگیری پرشمارتر حرکت کنیم. برای این منظور لازم است که به نکات زیر توجه داشته باشیم:

۱. **سبک‌های یادگیری:** تمامی دانش‌آموزان از نظر سبک‌های یادگیری یکسان نیستند. لذا توجه به سبک‌های یادگیری دیداری، شنیداری و جنبشی در کلاس درس لازم است. استفاده از رسانه‌های آموزشی گوناگون این امکان را فراهم می‌سازد که هر دانش‌آموز از رسانه‌ای بیشترین بهره یادگیری را بگیرد که با آن سازگاری بیشتری دارد. اصولاً پشتیبانی متقابل رسانه‌های یادگیری از یکدیگر به هم‌افزایی و سینرژی منجر می‌شود. مثلاً اگر در کنار یک متن علمی، یک فیلم آموزشی هم نمایش داده شود تأثیرگذاری آن بسیار بیشتر از بکارگیری هر یک از این دو به تنهایی است.

۲. **تنوع حداکثری:** رسانه‌هایی مثل فیلم‌های آموزشی، پاورپوینت‌های فعال، فایل‌های تصویری و صوتی، متن‌های آموزشی گوناگون، صفحات گرافیک اطلاع رسانی (اینفوگرافیک) و غیره، همه و همه از رسانه‌های پشتیبان کلاس و مدرسه محسوب می‌شوند و ما همه آن‌ها را جزء رسانه‌های یادگیری به شمار می‌آوریم. رسانه‌های مکتوب همچون دایره‌المعارف‌ها، مجلات، کتاب‌های موضوعی، کتاب‌های مرجع، پوسترها و چارت‌ها و رسانه‌های غیر مکتوب مانند فایل‌های صوتی، تصاویر، برنامه‌های تلویزیونی، فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارهای کامپیوتری و اخیراً اپلیکیشن‌های موبایل، همگی رسانه‌های یادگیری هستند. خوشبختانه در سال‌های اخیر برای پشتیبانی از کلاس درس ابزارها، امکانات و تجهیزات بسیاری به بازار آمده است. برای مثال فیلم‌های فراوانی برای آموزش درس‌ها تولید شده به طوری که حتی گاهی تدریس یک درس منوط به داشتن فیلم آموزشی است. یا در بعضی از دروس، طرح درس بر مبنای نمایش فیلم گذاشته شده و بعضی از سایت‌های اینترنتی مشخصاً برای پشتیبانی از آموزش و کلاس درس طراحی شده‌اند. وزارت آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران برای این کار بخصوص تولید فیلم‌های آموزشی اقدامات خوبی انجام داده است و اکنون فیلم‌های فراوانی وجود دارند که معلمان برای بهبود کیفیت فرایند تدریس می‌توانند از آن‌ها استفاده کنند.

۳. **مهارت‌های جستجو:** در چنین فضایی، معلمینی که مهارتشان ارتقا پیدا کرده است، می‌توانند نه تنها خود از رایانه و فضای اینترنت برای جست و جوی هدفدار استفاده کنند، بلکه با آموزش دانش‌آموزان می‌توانند کمک کنند که آن‌ها نیز نقش فعالی در ارتقای یادگیری ایفا کنند.

۴. **تولید رسانه‌های خودساخته:** استفاده از امکانات مذکور، نباید نقش معلمین در تولید رسانه‌های یادگیری را کم رنگ نماید؛ بلکه معلم خودش هم می‌تواند موضوعی را انتخاب کند و درباره آن دست به تولید بزند. یعنی در عین این که انتخاب رسانه‌های یادگیری امری مطلوب است، اما دستکاری این قطعات و تولید قطعات آموزشی خود ساخته نیز ضرورت دارد. این کار مستلزم کسب توانمندی‌هایی است که قبلاً برای معلمان مطرح نبوده است. توانایی کار با نرم افزارهای صوتی و تصویری مختلف و تولید کارهای ساده با شرکت در یک دوره فشرده آموزشی و درگیر شدن در عرصه عمل امکان‌پذیر است. تولید رسانه‌ها هم به صورت فردی و هم به صورت کار گروهی قابل انجام است.

۵. **به اشتراک گذاشتن:** معلمان می‌توانند تولیداتی را که برای کلاس‌های درس خود داشته‌اند از طریق شبکه‌هایی که در اختیار دارند اشاعه دهند و به اشتراک بگذارند تا مورد استفاده دیگران نیز واقع شود. برای مثال وقتی معلمی یک نقشه مفهومی جالب و جذاب یا یک گرافیک اطلاع رسانی را تهیه می‌کند، یا از انجام یک آزمایش فیلم می‌گیرد می‌تواند آن را در فضای مجازی بارگذاری کند تا معلمان دیگر از آن استفاده کنند. (برگرفته از مقاله دکتر محمودامانی در ویژه نامه مجله رشد معلم، مهرماه ۹۶)

شایان ذکر است که هر فرآیند ارتباطی از جمله فرآیندهای ارتباطی آموزشی، در پی اهدافی خاص شکل می‌گیرد. اهداف آموزشی، نتیجه نهایی فعالیت یاددهی - یادگیری هستند که باید به صورت رفتارهایی در فراگیران شکل بگیرند. این هدف‌ها، عامل تعیین‌کننده‌ای در کل جریان ارتباطی و از جمله در انتخاب رسانه مناسب هستند. به این ترتیب رسانه‌هایی مناسب‌اند که با هدف‌های آموزشی، محتوا و فعالیت‌های آموزشی انتخاب شده منطبق و سازگار باشند. بنابراین یک رسانه عالی برای یک هدف رفتاری، نمی‌تواند برای اهداف دیگر نیز عالی باشد.

❖ نکات مورد توجه در محور یک

- ✓ توجه به صرفه‌جویی در وقت و هزینه و رعایت نکات ایمنی الزامی می‌باشد.
- ✓ در صورتی که شرکت‌کننده در جشنواره بخواهد توضیحاتی در ارتباط با کارکرد و یا نحوه تولید دست‌سازه یا محتوای الکترونیکی بدهد، می‌تواند دقایقی از اول و یا آخر تدریس پیرامون آن توضیح دهد.
- ✓ قطع فیلم و تصویربرداری در فواصل زمانی مختلف بنا به ضرورت بلامانع می‌باشد. (بدون میکس، افکت، صدا گذاری و...)

محور دو: نوآوری در سنجش تکوینی با تاکید بر سنجش عملکردی

یکی از عمده تغییراتی که در سال‌های اخیر در نظام آموزشی ایران صورت گرفته است، بحث تغییر در برنامه‌های درسی و طبیعتاً بحث سنجش و ارزشیابی آموزشی می‌باشد. لذا تفکر درباره سنجش به عنوان یکی از تسهیل‌کننده‌های اصلی یادگیری از مهمترین تغییراتی است که باید در فعالیت‌های کلاسی به وجود آید.

✓ سنجش

عبارت است از فرآیند به دست آوردن اطلاعات درباره کیفیت یا کمیت تغییر (کسب شایستگی‌ها) در یک فراگیر یا گروهی از فراگیران.

✓ سنجش تشخیصی

در آغاز یک واحد یا درس آموزشی، به منظور سنجش سطح موجود دانش، مهارت، علایق و نگرش فراگیران انجام می‌شود. این نوع سنجش به معلمان امکان می‌دهد تا هدف‌های یادگیری واقع بینانه اما چالش‌برانگیز را تنظیم و تجارب آموزشی مناسب را طراحی کنند.

✓ سنجش تکوینی

در طول ارایه واحد یا درس آموزشی به صورت ادواری و با هدف نظارت بر پیشرفت و فراهم آوردن بازخورد در زمینه پیشرفت برای دستیابی به هدف‌های یادگیری انجام می‌پذیرد. هدف از انجام دادن این سنجش، تسهیل یا شکل دادن به یادگیری است.

✓ سنجش پایانی

در پایان ارایه واحد یا نیمسال آموزشی به منظور تعیین کردن کمیت و کیفیت نهایی میزان دستیابی فراگیر به اهداف تعیین شده و میزان موفقیت برنامه آموزشی یا هر دو، صورت می‌پذیرد. در این نوع سنجش، عملکرد جمع‌بندی و اطلاعات لازم برای نمره‌گذاری و تعیین میزان دستیابی به هدف‌ها، مقاصد و بازده‌های مورد انتظار فراهم می‌آید. قضاوت‌های به عمل آمده در مورد میزان کسب موفقیت فراگیر، در اختیار افراد ذینفع قرار داده می‌شود.

✓ تعریف سنجش عملکرد

به روش سنجشی گفته می‌شود که در آن یادگیرنده با انجام تکلیف واقعی یا مشابه با زندگی واقعی، توانایی خود را در استفاده از دانش و مهارت‌های آموخته شده برای استدلال، حل مساله، تولید محصول و یا اجرای مهارت ویژه نشان داده و سپس معلم با مشاهده عملکرد، کیفیت آن را توصیف و مورد قضاوت قرار می‌دهد. سنجش عملکرد در پی سنجش اهدافی از کلاس‌های درس هست که به دنبال نمایش دانش و انجام دادن آن دانش، در موقعیت کلاس و خارج از کلاس می‌باشد. این روش سنجش می‌تواند با سه هدف سنجش (تشخیصی، تکوینی و یا پایانی) مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین استفاده از سنجش عملکرد متناسب با اهداف یادگیری و در همه زمان‌ها و با توجه به همه اهداف یادگیری عملکردی یادگیری صورت می‌پذیرد.

✓ انواع سنجش عملکرد

- ۱ - تکالیف ساختارمند و کنترل شده (تعیین شده)
- الف) سنجش تکالیف مداد - کاغذی (ب) تکالیف ابزارمحور (وسیله محور) (ج) تکالیف نمایش محور
- ۲ - سنجش در موقعیت‌های طبیعی
- ۳ - پروژه‌های طولانی مدت
- ۴ - شبیه‌سازی‌ها

همه طبقه‌بندی‌های سنجش عملکرد در طراحی خود شامل دو جزء است: الف) تکلیف سنجش ب) راهنمای توصیف عملکرد (شیوه نمره‌گذاری) می‌باشند. لذا با توجه به این دو مرحله، چهار گام پیشنهادی جهت طراحی یک سنجش عملکردی شامل موارد زیر می‌باشد:

- ۱) نوشتن اهداف و انتظارات یادگیری به شیوه عملکرد
- ۲) نوشتن تکلیف سنجش و ملاک‌ها و یا شواهد یادگیری
- ۳) نوشتن راهنمای توصیف عملکرد (نمره‌گذاری)
- ۴) بازنگری کلیه مراحل

یکی از گام‌های مهم طراحی سنجش عملکرد (دومین گام) تولید بافت و تکلیف سنجش می‌باشد. تکلیف باید متناسب با اهداف و انتظارات آموزشی و مبتنی بر محیط یادگیری دانش‌آموز، سنجش فرآیندها و یا فرآورده‌ها و با رعایت درجه سختی مناسب و مبتنی بر تجارب دانش‌آموزان، چالشی بودن، زمان انجام، گروهی و یا فردی بودن، باز و یا بسته بودن، تکلیف، یعنی این که دانش‌آموزان به چه میزان خودشان در مورد جنبه‌های مختلف تکلیف تصمیم‌گیری می‌کنند، طراحی گردد.

از دیگر گام‌های مهم طراحی تکلیف سنجش عملکرد، طراحی راهنمای توصیف عملکرد (نمره‌گذاری) است. منظور از راهنمای توصیف عملکرد (نمره‌گذاری)، مجموعه پیوسته‌ای از معیارهای ویژه فعالیت دانش‌آموزان است که شامل توصیف سطوح کیفیت عملکرد درباره آن معیار می‌باشد. برای عملکردهای پیچیده راهنمای عملکرد بسیار مناسب است چرا که توصیفاتی درباره سطح عملکرد، همچنین اطلاعاتی درباره چگونگی بهبود عملکرد به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد. راهنمای توصیف عملکرد (نمره‌گذاری) هم شامل معیارها و هم شامل توصیف عملکرد هستند. روش کار با این ابزار سنجش و ارزشیابی این‌گونه است که ابتدا کار دانش‌آموز با یکی از توصیفات سطوح عملکرد برای هر معیار تطبیق داده می‌شود، سپس درجه‌بندی سنجش و ارزشیابی انجام شده به یک نتیجه‌گیری نهایی برای دانش‌آموز محسوب می‌گردد که همان توصیف عملکرد نامیده می‌شود. هنگامی که دانش‌آموزان و معلم با هدف سنجش تکوینی از راهنمای توصیف عملکرد استفاده می‌کنند، این روش توصیفات و اطلاعاتی درباره آنچه دانش‌آموز ممکن است در گام‌های بعدی یادگیری خود انجام دهد، منتقل می‌کنند و هنگامی که با هدف سنجش پایانی از این روش استفاده می‌کنند در مورد دستاوردهای یادگیری دانش‌آموزان قضاوت‌هایی صورت می‌گیرد.

❖ نکات مورد توجه در محور دوم

همکارانی که قصد دارند در این جشنواره در محور دو یعنی نوآوری در سنجش با رویکرد عملکردی شرکت نمایند لازم است فرم طراحی تا کاربرد تکلیف عملکرد (پیوست) را تکمیل کنند و نحوه جاسازی این فرم در فرآیند تدریس به دو صورت لحاظ گردد:

۱) همکار محترم با طراحی یک تکلیف سنجش عملکرد اهداف و انتظارات تدریس را (مطابق فرمت جشنواره) در سنجش عملکرد تلفیق نماید و با مشارکت دانش‌آموزان تدریس را اجرا کند، یعنی سنجش عملکرد در نقش یک جلسه تدریس انجام شود.

۲) همکار محترم تدریس نوآورانه خود را انجام دهد و در طول جلسه تدریس برای انجام یک سنجش (تشخیصی) (آغازین)، تکوینی و یا پایانی) از سنجش عملکرد استفاده می کند. (جهت مطالعه بیشتر در این زمینه رجوع شود به سایت دبیرخانه کشوری کیفیت بخشی به فرآیند سنجش و ارزشیابی آموزشی eval-gam1.medu.ir)

"از طراحی تا کاربرد تکالیف سنجش عملکرد در ۴ گام"

موضوع درسی: پایه: **طراح:** نوع سنجش: ساختارمند □ طبیعی □ طولانی مدت □ شبیه سازی □
فرآیندهای سنجشی: ساده □ پیچیده □ **فرآورده های سنجشی:** ساده □ پیچیده □ **نحوه انجام:** فردی □ گروهی □
سطح مهارت فکری: به یاد آوردن □ درک کردن □ به کار بردن □ تحلیل کردن □ ارزشیابی کردن □ خلق کردن □

گام ۱: اهداف آموزشی و انتظارات یادگیری که قرار است بسنجید، مشخص کنید.

گام ۲: تکلیفی را به همراه معیارها و انتظارات مناسب آن تکلیف طراحی کنید.

گام ۳: با توجه به معیارها و انتظارات، راهنمای توصیف عملکرد (نمره گذاری) مربوطه را طراحی کنید.

گام ۴: تکلیف طراحی شده را بازبینی کنید (هماهنگی معیارها با مهارت های فکری □، قابلیت اجرایی تکلیف □ و بررسی راهنمای توصیف عملکرد طراحی شده □)

محور سوم: نوآوری در روش‌های مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایند یادگیری

بدون تردید آموزش و پرورش در شرایط ساختاری معاصر با امان‌نظر بر چالش‌های فراروی آن، بدون بهره‌مندی از ظرفیت‌ها و مشارکت فرباشی، قادر به تحقق هدف‌گذاری آرمانی (حیات طیبه) نخواهد بود. یکی از نهادهای حمایتگر، تاثیرگذار، راهبردی و تسهیل‌گر آموزش و پرورش در راستای تقویت کارکردهای آموزشی و تربیتی، «خانواده» می‌باشد. متأسفانه غلبه رویکرد مشارکت اولیا در مدرسه جذب منابع مالی بوده و به تبع این کنش، ذهنیت ناصوابی در اذهان عمومی بروز یافته و در گذر زمان تثبیت گردیده است که هر نوع دعوت از والدین در برنامه‌های مدرسه، ناظر بر کمک‌های مالی است. وجود این ذهنیت و غلبه رویکرد مشارکت اقتصادی والدین در مدرسه، مانع جدی در بهره‌مندی بهینه از این ظرفیت همراه در بهبود و ارتقای فرآیند برنامه‌های آموزشی و تخصصی گردیده است.

همچنان که مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در حوزه خانواده به این مهم اشاره دارد و در صفحه ۳۴۳ سند تحول آمده است: (خانواده در نظام تربیت رسمی و عمومی نقش اصلی را بر عهده دارد و باید با کسب شایستگی‌های لازم، در امر تربیت فرزندان خود مشارکت فعال داشته باشد. خانواده باید دانش و مهارت لازم نسبت به اهداف، برنامه‌ها اصول و روش‌های حاکم در مدرسه، توانایی تعامل اثربخش و تعالی‌جویانه با نظام تربیت رسمی و عمومی را کسب نماید). بنابراین معلمان با شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های اولیا، مسائل اولویت‌دار کلاس درس را شناسایی نموده و برای برون رفت از آن با بسترسازی مشارکت فعال اولیا به منظور بهره‌مندی موثر از این ظرفیت بالقوه، راه برون رفت از وضعیت موجود و دستیابی به وضعیت مطلوب و مورد انتظار را تسهیل نمایند.

تهیه طرح اولیه با مشارکت والدین داوطلب، در این مسیر بیش از هر مولفه دیگر باید مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر آنان پس از اطلاع از مسئله عینی کلاس و موضوع درسی با بحث و تبادل نظر و ایده‌پردازی در پرتو خردجمعی در تولید سناریو سهیم و سپس با تقسیم کار و تعریف نقش برای بهبود وضعیت موجود و به تبع ارتقای یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، **یاری‌گر دبیر** مربوط می‌شوند. در واقع با عینیت یافتن این فرآیند در قالب یک برنامه منظم و منسجم، سه ویژگی اساسی مشارکت (مسئولیت‌پذیری، درگیر شدن در مسئله و یاری کردن) به عنوان یک مداخله موثر آموزشی و تربیتی عملیاتی می‌گردد.

آن چه را که انتظار می‌رود همکاران معزز و فرهیخته در اجرای این محور مدنظر قرار دهند عبارتند از:

- کسب مجوز رضایت والدین از حضور در فیلم
- غلبه رویکرد ارگانیک به مشارکت اولیا و حذف نگاه مکانیکی و حضور فیزیکی
- توجه به ابعاد کیفی مشارکت والدین و اجتناب از کمیت‌گرایی
- تعریف و تفویض نقش به والدین و ایفای نقش توسط آنان
- تمرکز بر نوآوری و بکارگیری روش‌های جدید
- میزان حل مسئله و مفید بودن اجرای پروژه
- توجه به اجرای طولی پروژه
- قابلیت تعمیم‌پذیری
- عملیاتی کردن مشارکت واقعی و فعال والدین
- توجه به ارتباط و هم‌نوایی مطالب نگارش شده در نمودن برگ با فیلم تولید و ارائه شده
- انسجام و هماهنگی بین مراحل کار

- دقت در مسئله‌یابی و به کارگیری روش‌های علمی حل مسئله
- میزان موفقیت طرح در حل مسئله
- اعتباریابی طرح
- ترویج و اشاعه فرهنگ تفکر واگرا
- توجه به تفکر خلاق و اندیشه‌ورزی و ...

❖ نکات مورد توجه در محور سوم

- ✓ در طراحی آموزشی، روش مشارکت اولیا در فرایند یادگیری، به طور کامل تشریح شود.
- ✓ مستندات و نتایج حاصله در نمودن برگ طراحی آموزشی به طور کامل درج گردد.
- ✓ مراحل اجرا از ابتدا تا انتها در فیلم به نمایش درآید.
- ✓ قطع فیلم و تصویربرداری در فواصل زمانی مختلف، بلا مانع می‌باشد. (بدون میکس، افکت، صداگذاری و...).
- ✓ فیلم خام ۲۰ دقیقه‌ای به وزارتخانه ارسال گردد.

📝 رویکردها

۱- ترویج فرهنگ کار تیمی و مشارکتی

کار تیمی و مشارکتی از مولفه‌های پیشرفت در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. زمانی که افراد یک جامعه فرهنگ کار تیمی را فراگیرند تمایل بیشتری نیز برای تلاش در جهت سازندگی آن جامعه شکل می‌گیرد. یکی از رویکردهای حاکم بر این جشنواره ترویج فرهنگ کار تیمی و مشارکتی از دو منظر زیر می‌باشد:

- **شرکت کنندگان (دبیران):** دبیران در قالب تیم‌های دو یا سه نفره کل فرایند یاددهی و یادگیری را با مشارکت، هم‌پاری و هم‌فکری یکدیگر تدوین و اجرا می‌کنند. طراحی آموزشی و فیلم ارسالی محصول کار تیمی و مشارکتی همه اعضای تیم می‌باشد.
- **دانش‌آموزان:** با آماده کردن دانش‌آموز از قبل و بیان کردن ویژگی‌های گروه از نظر:
 - تشکیل گروه‌های فعال که تعداد اعضای آن ۳-۴ نفره و ناهمگن باشد.
 - مسئولیت هر گروه در ارتباط با موضوع مشخص شود.
 - جهت برقراری نظم قوانینی برای گروه در نظر گرفته شود مثلاً رعایت درست صحبت کردن و احترام گذاشتن به همدیگر و غیره.

در چنین محیطی دانش‌آموزان احساس امنیت می‌کنند و به جای این‌که فقط معلم را مرجع اصلی بدانند؛ به هم کلاسی‌های خود نیز به عنوان مراجع مهم و بالارزش نگاه می‌کنند و یادگیری دانش‌آموزان در یک فضای گرم، دوست داشتنی و جذاب افزایش پیدا می‌کند. این امر باعث افزایش موقعیت‌های تحصیلی به همراه رشد ادراک می‌شود و زمینه را برای رشد مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان فراهم می‌آورد. معلم در این جا نقش هدایت گروه‌ها و نظاره‌گر و برطرف کننده مشکلات و سوالات را خواهد داشت.

۲- توجه به نشاط و انگیزه در فرایند آموزش و یادگیری

معلم می‌تواند شرایط و موقعیت‌هایی برای دانش‌آموز ایجاد کند تا دانش‌آموز با استفاده از آن موقعیت و فرصت‌ها به یادگیری دست یابد. در این محیط دانش‌آموز احساس سستی و خمودگی نمی‌کند. کلاس درس، خوشایند و پرجاذبه خواهد بود و فراگیران برای حضور در چنین کلاسی اشتیاق نشان خواهند داد. این چنین محیطی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا میان اشیا اطراف و تجارب زندگی روزمره خود و دروسی که در مدرسه از آن‌ها خواسته می‌شود ارتباط برقرار کنند. در واقع این رویکرد یک شیوه ترغیب‌کننده یادگیری دانش‌آموزان است که در آن سبک‌های یادگیری گوناگون دانش‌آموزان مدنظر قرار می‌گیرد. معلمی می‌تواند این شرایط را ایجاد کند که:

- از نظر علمی توانا و مسلط باشد.
- توانایی پاسخ‌گویی به سوالات دانش‌آموزان را داشته باشد.
- تنها به آموزش مطالب کتاب اکتفا نکند.
- به لحاظ روحی و جسمی خود بانشاط و شاداب و پرجاذبه باشد.
- برای دانش‌آموزان شان و منزلت و احترام قائل باشد.
- پوشش ظاهری او هرچند ساده اما تمیز و آراسته باشد.
- انسانی خوش‌گمان بوده و به دانش‌آموزانش اعتماد داشته باشد.
- از روش‌های متعدد و متنوع برای تدریس استفاده نماید.
- در مدیریت کلاس درس مدبر و ماهر باشد.
- به دانش‌آموزان و کارش عشق بورزد و این مهم را با بیان و هم با عمل به دانش‌آموزانش بفهماند.
- ارتباط عاطفی و انسانی بین خودش، دانش‌آموزانش و دانش‌آموزان با همدیگر برقرار نماید.
- از ارائه مطالب کهنه و تکراری بپرهیزد و با ارائه مطالب جدید و متنوع موجب تغییر نگرش و احساس لذت در کلاس شود.
- گاهی اوقات کلاس را در محیط‌های دیگر مانند کتابخانه، آزمایشگاه، فضای سبز، حیاط مدرسه و ... تشکیل دهد.
- به طور کلی معلم دانش‌آموز باشد نه کتاب درسی.

۳- توجه به فرهنگ حفظ محیط زیست

رویکرد توجه به فرهنگ حفظ محیط زیست عبارت است از "شناسایی ارزش‌ها و توضیح مفاهیم به منظور ایجاد مهارت‌ها و گرایش‌های مورد نیاز برای درک و شناخت وابستگی‌های میان انسان، فرهنگ او و محیط زیست پیرامون او".

معلم باید دانش‌آموزان را از علوم اجتماعی و طبیعی و همچنین بینشی در مورد تعامل میان منابع طبیعی و انسانی و توسعه و محیط زیست ایجاد کند. و این باید در کلیه رشته‌ها و برنامه‌های رسمی آموزشی و در تمام سطوح وارد شود تا در مورد کیفیت محیط زیست حس مسئولیتی به وجود آید و دانش‌آموزان یاد بگیرند چگونه محیط زیست را زیر نظر قرار دهند، از آن محافظت نمایند و در جهت ارتقاء آن بکوشند.

از آنجایی که بسیاری از تهدیدات زیست محیطی، تخریب منابع و آلوده‌سازی محیط، نتیجه فعالیت‌های انسانی است، تردیدی نیست که با آشنا نمودن و آموزش مستمر و هدفدار دانش‌آموزان و همچنین تلفیق این مفاهیم با محتوای

کتب درسی می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجدان زیست محیطی و آینده‌ای توأم با سربسزی، سلامتی و استقلال برای میهن اسلامی امیدوار بود.

محیط زیست عبارتست از: محیطی شامل هوا، آب، خاک، منابع طبیعی، گیاهان، جانوران، انسان و روابط متقابل بین آن‌ها آلودگی محیط زیست عبارتست از: پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب، هوا، خاک؛ به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی و یا بیولوژیکی آن را به گونه‌ای تغییر دهد که به حال انسان، سایر موجودات و آثار و ابنیه مضر باشد. طبق این تعریف آلودگی لزوماً شامل خسارات فیزیکی نمی‌باشد. ایجاد وقفه در فعالیت‌های انسانی نیز آلودگی است. مثلاً یک دریاچه را که نمی‌توان برای قایق سواری مورد استفاده قرار داد را آلوده می‌گویند.

۴- تحکیم هویت اسلامی - ایرانی

انسان در زندگی به دنبال معنایی می‌گردد که به خاطر آن زندگی کند و با رشد عقلانی فرد در دوره نوجوانی توجه او به ارزش‌ها، اعتقادات و در کل معنای زندگی جلب می‌شود. از آن جایی که یگانه راه سعادت بشریت، کسب علم و دانش است و این معلمان هستند که با آموزش علم و دانش به دانش‌آموزان این راه را هموار می‌کنند. پس معلم با توجه به نقش کلیدی‌اش در آموزش، جایگاه مهمی نیز در تثبیت و تقویت هویت دانش‌آموزان دارد و می‌تواند رهنمودهای خوبی برای پاسخ به سوال "من کیستم؟" به آنان ارائه بدهد.

نقش معلم در تقویت هویت بسیار تاثیرگذار است؛ زیرا معلم شخصی است که احساس تعلق به مدرسه، کلاس درس و هم‌کلاسان را و همچنین مهر و عطوفت همه جانبه را به دانش‌آموزش یاد می‌دهد و در دنیای امروز که نقش یادگیری "برای با هم زیستن" است معلمان خلاق می‌توانند با روش‌های فعال و گروهی دانش‌آموزان را تشویق و خلاقیت گروهی آن‌ها را تقویت نمایند و موجب تقویت هویت جمعی آنان گردند.

۵- توجه به فرهنگ کار و کارآفرینی

معلم همواره ستون و محور تعلیم و تربیت بوده است که گاهی مستقیم و زمانی غیرمستقیم در امر آموزش نقش داشته است. نکته قابل توجه این است که وظایف، مهارت‌ها، دانش و توانایی معلم بر اساس رویکردهای نظام آموزشی تعیین و در چارچوب محیط‌های آموزشی تبیین و تعریف می‌شود. سند برنامه درسی ملی از معلم و مربی به عنوان الگو و اسوه اخلاقی، معنوی و علمی فراگیران نام می‌برد و او را زمینه‌ساز رشد عقلانی، ایمانی، علمی و عملی فراگیران تلقی می‌کند. کسی که فرصت‌های متناسب یادگیری را فراهم و عامل ایجاد کننده انگیزه یادگیری در فراگیران است و در محیط یادگیری به عنوان مهندس و مدیر کلاس عمل می‌کند.

هنوشک (۲۰۰۵) یک تعریف ساده از معلمان با کیفیت ارائه می‌کند، به نظر وی معلمان خوب کسانی هستند که در دستیابی به موفقیت و پیشرفت دانش‌آموزان در کلاس درس نقش زیادی را ایفا می‌کنند. ویژگی‌های شخصیتی معلمان و نوع رفتار آن‌ها می‌تواند به نحو بارزی در روحیه دانش‌آموزان موثر باشد.

از سویی دیگر، ویژگی شخصیتی کارآفرینی از عوامل اصلی تعیین کننده این امر است که آیا شخص می‌تواند کارآفرین شود یا نه. خلاقیت یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان است که کارآفرینی بدون آن امکان پذیر نیست. خلاقیت می‌تواند به وسیله معلمان در دانش‌آموزان شکوفا گشته و یا از بین برود. بنابراین معلمان باید محیط و فضای مساعدی برای رشد و پرورش خلاقیت دانش‌آموزان فراهم آورند. کارل راجرز در این زمینه می‌نویسد خلاقیت را نمی-

توان با فشار ایجاد کرد بلکه باید به آن اجازه داد تا ظهور کند همان‌گونه که زارع نمی‌تواند جوانه را از دانه بیرون بیاورد، اما می‌تواند شرایط مناسبی برای رشد دانه فراهم آورد. معلمان باید در کلاس درس برای بروز و ظهور خلاقیت در دانش‌آموزان از **سوالات واگرا** استفاده کنند. این قبیل سؤالات اجازه بیش از یک انتخاب از میان جانشین‌های متعدد به دانش‌آموزان می‌دهد.

به عقیده وگنر (۲۰۰۷) ریسک‌پذیری و مخاطره‌پذیری از ویژگی‌های اصلی کارآفرینان در فعالیت‌هایشان است. بنابراین معلمان با ایجاد کلاس درس مذاکره‌ای به پرورش این ویژگی دست می‌یابند، چرا که این روش، برای دانش‌آموزان امکان خطر کردن، درگیر شدن در مباحث، سوال کردن، ارزشیابی پدیده‌ها و انعطاف‌پذیری وجود دارد؛ در این رهیافت، وقت زیادی از کلاس درس به سوال و پرسش و گفتگو بین دانش‌آموزان و معلمان اختصاص می‌یابد و دانش‌آموزان می‌توانند از طریق بحث و تعامل صلح‌آمیز، تجربیات مشترک و اعتماد متقابل به یکدیگر بین دنیای واقعی و برنامه درسی ارتباط برقرار کنند. (رقیه گرائلی شیخ، عبدالله پارسا، مقاله "بررسی نقش معلم در پرورش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی فراگیران")

اعتماد به نفس، مرکز کنترل، پشتکار، ابتکار، رشد‌دهنده ایده، انعطاف‌پذیری، قدرت تخیل، مخاطره‌پذیری، نیاز به موفقیت، توانایی یادگیری از اشتباهات، خلاقیت، آرزومندی و استقلال از خصوصیات افراد کارآفرین است. در این زمینه رفتارهای کلاسی معلمان، نگرش‌ها، اعتماد به نفس و آرزوهای دانش‌آموز را تحت تأثیر قرار می‌دهد، نگرش‌های به دست آمده دانش‌آموز نسبت به خود نیز در رفتارش در کلاس درس بازتاب می‌یابد و این **احساس به خود**، با رفتار آموزگار در کلاس کنشی دو سویه خواهد بود. بی‌گمان، یکی از عواملی پدیدآورنده تلاش و پشتکار، باور فرد از خود است. این باورها با رفتار معلم ساخته می‌شود و تلاش‌های آینده دانش‌آموز را تضمین می‌کند. دانش‌آموز توجه آموزگار به خود را نشانه اهمیت داشتن خود می‌گیرد و این احساس در او پدید می‌آید که شایستگی توجه دیگران را دارد و بدین ترتیب اعتماد به نفس می‌یابد. اگر معلمان بر **ایده‌های غیرعادی فراگیران** ارزش قائل شوند، می‌توانند قدرت ابتکار را در فراگیران ارتقا بخشند. بسیاری از ابداعات و اختراعات با یک سوال عجیب و غیرعادی آغاز شده‌اند؛ بنابراین معلمان باید از این نوع سؤالات در کلاس درس استقبال کنند. همچنین اگر در حل مسائل از دانش‌آموزان خواسته شود روی جنبه‌های متفاوت مسئله تمرکز کنند امکان یافتن راه‌های متفاوت، افزایش می‌یابد. کیفیت سؤالات معلم از دانش‌آموزان نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در این زمینه دارد و سبب انعطاف‌پذیری در فراگیران می‌شود. معلم می‌تواند با تقویت کمیت در کنار کیفیت، سیلان فکر را نیز در دانش‌آموزان افزایش دهد. بحث‌های کلاسی، به چالش کشیدن و تشویق افکار دانش‌آموزان موجب پدید آمدن مهارت‌های خلاقانه و ایده‌های بکر و نو می‌شود.

در ویژگی نیاز به موفقیت، معلمان بیشترین تاثیر را در دانش‌آموزان دارند و کیفیت امور رهبری، انگیزش و روش تدریس معلمان در این زمینه موثر خواهد بود (فولان، ۲۰۰۱، لیچوود و ۱۹۹۳) انگیزه و علاقه معلمان، اهمیت زیادی در یادگیری مطلوب دارد و معلمان به عنوان مشاور و سرمشق در رشد خلاقیت فراگیران، باید به محتوای رشته خود کاملاً تسلط داشته باشند و از روش‌های گوناگون تدریس آگاه باشند؛ چرا که در واقع ساختار آموزشی (تدریس)، از مهمترین ابعاد عملکرد معلمان است و معلم آگاه و توانا می‌تواند با بهره‌گیری از روش‌ها و راهبردهای خلاق تدریس، حتی محتوای نامناسب را خلاقانه تدریس کند و جو مناسب خلاقیت را در کلاس به وجود آورد. در رابطه با روش تدریس کارآفرینی، رویکردهای سنتی آموزش که بر مباحث تئوریک و تفکر مفهومی تأکید دارند و هدف آن‌ها انتقال اطلاعات صرف است، رویکردی منفعل و معلم محور است که در تضاد با مکتب کارآفرینی است. برای آموزش کارآفرینی

که ماهیت عملی و تجربی دارد، باید از روش تدریس شاگردمدار و اقداممدار استفاده کرد تا روحیه خلاقیت و نوآوری در فراگیران شکوفا شود. رویکرد شاگردمدار بر برداشت‌ها و علائق خود فراگیران متمرکز است و می‌تواند پاسخگوی نیاز آن‌ها باشد. (رقیه گرائلی شیخ، عبدالله پارسا، مقاله "بررسی نقش معلم در پرورش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی فراگیران")

راهنمای تکمیل طراحی آموزشی

طراحی آموزشی به منزله ترسیم سفری است از مبدا به مقصد، مسیری که یادگیرنده در فرایند یادگیری باید بپیماید و تعیین فعالیت‌های یادگیری که در مجموع به رشد دانش‌آموز منجر می‌شود.

مهم‌ترین اقدامات و مراقبت‌هایی که در یک طراحی آموزشی باید مورد توجه طراحان باشد عبارتند از:

۱- **تعیین هدف، از جنس شایستگی:** اولین گام برای این که بتوان فرایند یاددهی - یادگیری رشددهنده‌ای به وجود آورد باید از انتها شروع کرد؛ یعنی پایان یادگیری را دید و مشخص نمود که دانش‌آموز پس از پشت سر گذاشتن این درس باید به چه شایستگی‌هایی برسد. به عبارت دیگر قرار است چه صلاحیت‌ها، صفات و توانمندی‌هایی در او به وجود آید و انتظار می‌رود به چه نوع تولید ذهنی یا فکری برسد و چه توانمندی‌هایی را از خودش نشان دهد.

۲- **طراحی دقیق، رشددهنده، تدریجی، سیر منطقی، پله‌های ارزشمند و قابل دستیابی:** سپس باید تصویری از مسیری که قرار است دانش‌آموز بپیماید رسم کنیم؛ یعنی مشخص کنیم وقتی دانش‌آموزی درسی را می‌آموزد قرار است چه پله‌هایی را بپیماید. این پله‌ها، سناریوی یادگیری یا طراحی آموزشی هستند که معلم می‌خواهد به اجرا درآورد. منظور از پله‌ها مجموعه فعالیت‌هایی است که برای کلاس درس پیش‌بینی می‌شود. این پله‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که نه آنقدر زیاد و بلند باشند که دانش‌آموز در پیمودن آن‌ها احساس ناتوانی کند و نه آنقدر کوتاه و کم تعداد باشند که دانش‌آموز احساس کند با بالا رفتن از آن‌ها کار مهمی انجام نداده است و آنها را پیش پا افتاده تلقی کند. بدین ترتیب، تعدد این پله‌ها و توالی آن‌ها بسیار مهم است.

۳- **انتخاب یک شروع خوب:** این که یک درس چگونه شروع شود و در این شروع، چه کاری باید کرد که فعالیت یادگیری بسیار جذاب باشد؛ بسیار مهم است. زیرا، اولین قدم در یادگیری این است که دانش‌آموز به موضوع جذب شود؛ یک چشم‌انداز در پیش رویش گشوده شود تا بداند دارد چه چیزی را یاد می‌گیرد؛ قرار است به کجا برسد و این یادگیری در زندگی، به چه درد او می‌خورد. بنابراین، باید مسئله ارتباط مطالب درسی با زندگی و مفید بودنشان، برای دانش‌آموزان ترسیم شود. بدین ترتیب، اولین پله این است که مشخص کنیم دانش‌آموزان را با چه نوع فعالیتی می‌توان با مسئله درگیر کرد و هوش و حواسشان را به مسئله جلب کرد تا احساس کنند می‌خواهند این مسیر را ادامه دهند.

۴- **توجه به پیش‌دانسته‌ها:** دومین پله توجه به پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان است. اگر به پیش‌دانسته‌ها توجه شود وقت دوباره‌ای صرف تولید آن‌ها نمی‌شود که هم برای دانش‌آموزان کسالت‌آور باشد و هم بخشی از زمان یادگیری را به خود اختصاص دهد و وقت را هدر دهد. معلم می‌تواند پیش‌دانسته‌های دانش‌آموزان را در کلاس احصا کند تا ببیند اگر آن‌ها در این پیش‌دانسته‌ها با هم اشتراک ندارند با فعالیتی که تدارک می‌بینند، آن‌ها را به اشتراک بگذارد و نقطه شروع‌شان در یادگیری را با هم یکی کند.

۵- **انتخاب الگوی تدریس:** الگوهای تدریس در واقع حاصل تجربیات موفق معلمان هستند که به صورتی قابل تعمیم در می‌آیند و از آن‌ها می‌توان برای تدریس موضوعات مختلف درسی استفاده کرد. گاهی انتخاب درست یک الگو در موفقیت تدریس بسیار موثر است. مثلاً وقتی می‌خواهیم به دانش‌آموزان مفاهیم اخلاقی را با تأکید بر شفاف‌سازی ارزش‌ها آموزش دهیم، ممکن است انتخاب الگویی مانند محاکم قضایی، به تدریس جذابیت و کارآیی خاصی ببخشد و روند یادگیری را تسهیل کند.

۶- **توجه به یادگیری فعال، تولید مفهوم توسط یادگیرنده:** نکته دیگری که در طراحی آموزشی باید به آن توجه شود این است که مشخص شود فعالیت‌ها چگونه به «تولید مفهوم» توسط دانش‌آموزان می‌انجامند. آیا معلم در انجام فعالیت‌ها، بچه‌ها را در نقش دریافت‌کننده مفهوم قرار می‌دهد یا تولیدکننده مفهوم. زیرا ممکن است معلم مفهومی را مستقیماً توضیح دهد و دانش‌آموزان دریافت‌کننده آن باشند؛ اما ممکن است معلم همین مفهوم را به گونه‌ای ارائه کند که آن‌ها با انجام فعالیت‌های ذهنی، فعالیت‌های عملی و مطالعه منابع مناسب یادگیری، خود به مفهوم‌سازی و تولید مفهوم بپردازند. حتی خواندن یک متن علمی و گفتگو درباره آن یک یادگیری فعال به شمار می‌آید. چون دانش‌آموز به واسطه درک و فهم خودشان در مسیر آموزش حرکت و از متن، مفهوم‌سازی می‌کند و بدین ترتیب یک یادگیرنده فعال به شمار می‌آید. شاید بتوان گفت مهمترین دستاورد نظریه یادگیری ساختن‌گرایی همین تأکید بر تولید مفهوم و یادگیری فعال توسط یادگیرنده می‌باشد.

۷- **توجه به یادگیری مشارکتی، اجتماعی و گروهی:** یادگیری مشارکتی هم بخشی از یک سناریوی یادگیری خوب است. در یک طراحی آموزشی متعادل، حجم فعالیت‌های گروهی همچون بحث و گفتگو، انجام فعالیت‌های عملی گروهی، و حتی امتحان گروهی در کنار فعالیت‌های انفرادی قابل توجه و در اولویت است. یادگیری مشارکتی نیز از تأکیدات اصلی نظریه ساختن‌گرایی به شمار می‌آید.

۸- **اهمیت کاربرست آموخته‌ها در موقعیت جدید:** ارتباط با زندگی، یعنی استفاده از فعالیت‌هایی در طراحی آموزشی که موضوع درس را به زندگی ارتباط می‌دهند. کاربرست آموخته‌ها در موقعیت جدید، توجه به وجه کاربردی و مفید بودن یادگیری است. ایجاد این توانایی در دانش‌آموزان که بتوانند چند دقیقه درباره اهمیت موضوع درس صحبت کنند، برای کاربردهای آن مثال‌هایی بزنند و دیگران را نسبت به مفید و ضروری بودن آموختن این واحد یادگیری متقاعد نمایند، نشانه‌ای از تحقق این امر به شمار می‌آید.

۹- **توجه به تفاوت‌های فردی در یادگیری:** وجود تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان با یکدیگر در زمینه انواع هوش، سبک یادگیری، استعداد تحصیلی، بستر فرهنگی و اجتماعی خانواده، زبان مادری، میزان دانسته‌های قبلی، بدفهمی‌ها و به ویژه علائق و توانمندی‌های گوناگون سبب می‌شود که یک نسخه واحد برای همگان بهترین نتیجه را به همراه نداشته باشد. از این رو لازم است در طراحی آموزشی وجود فعالیت‌های موازی و انعطاف‌پذیر پیش‌بینی شود. برای دستیابی به یک هدف آموزشی همیشه راه‌های متنوعی در پیش‌روی ماست و در یک طراحی آموزشی مطلوب به این امر توجه می‌شود. ارائه بازنمایی‌های مختلف یک مطلب و مطرح نمودن مسایل باز پاسخ که امکان ورود به یک موضوع از جوانب گوناگون را فراهم می‌کند، نمونه‌هایی از توجه به تفاوت‌های یادگیری به شمار می‌آید.

۱۰- **توجه به سطوح بالای عملکرد یادگیری:** یک تحقیق نشان داده است که عموماً سطح فعالیت‌هایی که معلمان از دانش‌آموزان می‌خواهند انجام دهند، در سطوح پایین یادگیری انجام می‌شود. مثلاً وقتی معلمی از دانش‌آموزان می‌خواهد درباره موضوعی اطلاعات جمع‌آوری کنند. آن‌ها معمولاً این اطلاعات را در سطح اولیه و صرفاً از یک منبع به

دست می آورند و ارائه می دهند. حتی گاهی فعالیت‌ها در همین حد هم انجام نمی‌شود و کار سطحی‌تری انجام می‌شود؛ مثلاً دانش‌آموزان بدون آنکه حتی در اینترنت هم جست‌وجوی دقیقی انجام دهند، فقط با گرفتن یک پرینت کارشان را ارائه می‌دهند. گو این‌که اگر دانش‌آموزان جمع‌آوری اطلاعات را به خوبی هم انجام دهند، باز هم در صورت ارائه عینی اطلاعات، در سطح اول و کف یادگیری قرار دارند. توجه به سطوح بالاتر یادگیری به این معناست که معلم، مثلاً وقتی دانش‌آموزان مشغول جمع‌آوری اطلاعات هستند، از آن‌ها بخواهد تحلیلی روی اطلاعات، از نظر طبقه‌بندی اطلاعات و توصیف و تبیین آن‌ها به شیوه‌های خلاقانه و نوآورانه داشته باشند و اعتبار منابعی را که به آن‌ها استناد کرده‌اند ارزیابی کنند. این‌گونه اقدامات توجه به سطوح بالاتر یادگیری را نشان می‌دهد و در سایر فعالیت‌های یادگیری و موضوعات و مسائل مختلف باید مورد توجه قرار گیرد.

۱۱- **استفاده از رویکرد تلفیقی:** برای استفاده از رویکرد تلفیقی دلایل بی‌شماری وجود دارد و مزایای این رویکرد در بهبود کیفیت، سرعت و گستره یادگیری و پاسخگویی به نیاز فراگیران محل مناقشه نیست. در طراحی آموزشی با بهره‌گیری از رویکرد تلفیقی، مرزهای بین ساحت‌های شش‌گانه رشد و تربیت یعنی ساحت دینی و اخلاقی، ساحت علمی و فناوریانه، ساحت اجتماعی و سیاسی، ساحت زیستی و بدنی، ساحت اقتصادی و حرفه‌ای، و ساحت زیبایی‌شناسی و هنری کم‌رنگ می‌شود و امکان پوشش دادن به دو یا چند حوزه تربیت و یادگیری در یک زمان فراهم می‌گردد. از بین روش‌های مختلف تلفیق، استفاده از یادگیری زمینه‌محور و رویکرد تماتیک در سازماندهی محتوای یادگیری از روش‌های پیشرفته برنامه‌ریزی درسی به شمار می‌آید. در این نوع طراحی آموزشی یک موضوع مناسب و دارای قابلیت کافی به عنوان تم یا زمینه یادگیری در مرکز قرار می‌گیرد و پیرامون آن مباحث مختلف مرتبط با آن بسط داده می‌شود. موضوعی که به عنوان تم انتخاب می‌شود باید دارای اجزای منسجم مفهومی درونی و بازوهای ارتباطی بیرونی کافی و قابلیت عمق‌بخشی باشد. مثلاً در زمینه آموزش محیط زیست، آب یک تم مناسب است. همچنین در ساحت آموزش‌های اخلاقی، حق الناس قابلیت ارائه به صورت تماتیک را دارد.

۱۲- **گنجاندن جلوه ارائه و سنجش:** ترسیم برون‌دادهای مورد انتظار در قالب جملاتی از جنس شایستگی و روشنگری درباره جایگاه مطلوبی که یادگیرنده در پایان فرایند یادگیری باید بدان دست یابد از دیگر مشخصه‌های یک طراحی آموزشی کامل است و به دانش‌آموزان احساس آرامش می‌دهد. این کار در دوره غلبه و تسلط اهداف رفتاری بر فضای یادگیری هم انجام می‌شد اما تفاوت آن در نوع بینشی بود که بر تدوین اهداف آموزشی به صورت محدود‌کننده و مکانیکی در آن زمان حاکم بود.

۱۳- **طراحی فعالیت‌های خارج از کلاس، کلاس معکوس:** آخرین نکته‌ای که در این باب خیلی مهم است، توجه به فعالیت‌های بیرون از کلاس است. معلم نباید در طراحی خود فقط به درون کلاس بیندیشد بلکه باید مسیری را برای ادامه یادگیری در بیرون کلاس ترسیم کند در عین حالی که دقیقاً به سناریوی داخل کلاس مربوط می‌شود. این موضع با عنوان کلاس معکوس در سال‌های اخیر مورد توجه عمیق متخصصان تکنولوژی آموزشی قرار گرفته است و ضمن مدیریت زمان یادگیری، زمینه تحقق اهدافی مانند یادگیری مادام‌العمر را فراهم می‌کند. کلاس معکوس در ضلع سوم الگو نیز مجدداً مورد تأکید قرار می‌گیرد.

۱۴- **ایجاد فراشناخت:** در پایان فرایند یادگیری مناسب است که یادگیرندگان نگاهی از فراز به سیر و سفر خود در مسیر یادگیری این درس بیندازند و چگونگی حرکت خود را در این مسیر بازشناسی و تحلیل نمایند. سپس راهی را به

سوی ادامه یادگیری در آینده پیشنهاد نمایند. اگر هدف از یادگیری، تبدیل دانش آموز به یادگیرنده مادام‌العمر است، چنین امری ضرورت تام دارد. (دکتر محمود امانی).

مواردی که در کل اجرای جشنواره باید مدنظر قرار گیرد:

✓ ممکن است گروه‌های درسی شرکت کننده در جشنواره، ترکیبی از چند محور را در فعالیت خود به کار برده باشند، که ممنوعیتی ندارد، اما ضروریست، نوآوری که اصل فعالیت را تحت تاثیر خود قرار داده، به عنوان محور اصلی قرار گیرد.

✓ شرکت کنندگان در جشنواره به منظور ارائه فعالیت فقط می‌توانند در یک گروه شرکت نمایند.
✓ یک تیم می‌تواند در یک یا چند محور فعالیت نماید اما در صورت موفقیت در چند محور، فقط در محوری که بالاترین رتبه را کسب کرده، تشویق می‌شوند.

✓ معلمان مراکز غیردولتی نیز می‌توانند با رعایت ضوابط در جشنواره شرکت کنند. بر این دسته از معلمان تقدیرنامه از سوی آموزش و پرورش صادر نخواهد شد. (صدور تقدیر نامه می‌تواند توسط موسسین مراکز غیر دولتی انجام شود).
✓ اعضای گروه‌های شرکت کننده می‌توانند متشکل از خانم و آقا، در قالب تیم‌های ۲ یا ۳ نفره باشند.
✓ اعضای تیم شرکت کننده فقط دبیران متوسطه اول خواهند بود. مدیران و معاونین آموزشی مدارس در صورت داشتن تدریس می‌توانند عضو تیم شرکت کننده باشند.
✓ فعالیت‌های ارسالی شامل:

- نمون برگ طراحی آموزشی با شرح کامل
 - فیلم تدریس ۲۰ دقیقه‌ای
- ✓ جامعه هدف:

• همه دبیران دوره اول متوسطه و دانشجو معلمان

✓ از هر محور یک فعالیت (جمعا ۳ فعالیت) از هر استان جهت شرکت در مرحله کشوری به دفتر ارسال می‌گردد. روسای محترم تکنولوژی توجه داشته باشند، اگر استانی در خصوص هر کدام از محورها فعالیت نداشته باشد، از سرجمع ۳ فعالیت کسر می‌گردد. برای مثال، (اگر استان در محور "نوآوری در روش‌های مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایند یادگیری" فعالیت نداشته باشد، آن استان ۲ فعالیت به دفتر ارسال خواهد کرد).
✓ به ۵ رویکرد حاکم بر جشنواره در طول تدریس توجه داشته باشید.
✓ کلیه آثار جهت داوری به استان ارسال می‌گردد.
✓ سرگروه‌ها در صورتی می‌توانند مسئولیت داوری را به عهده بگیرند که خود در جشنواره شرکت نکرده باشند.
✓ دانشجو معلمان می‌توانند به صورت جداگانه در جشنواره شرکت کرده یا در گروه معلمان به عنوان عضو حضور یابند. در نهایت در کنار معلمان ارزیابی و داوری خواهند شد.
✓ اعضای تیم باید در طول فرایند تدوین و طراحی آموزشی و اجرا مشارکت فعال داشته باشند.
✓ اجرا توسط یک نفر به عنوان مجری و نماینده گروه انجام می‌شود و سایر اعضا نظارت می‌کنند.
✓ همکاران توجه داشته باشند هیچ گونه میکس، افکت، صدا گذاری و... بر روی فیلم صورت نگیرد.

✓ جهت ارسال بخش نوشتاری و همچنین CD درج مشخصات زیر الزامیست:

- نام و نام کامل خانوادگی، کد پرسنلی، شماره تماس، نام مدرسه / نام منطقه / نام استان همه اعضای گروه
- ✓ نام و نام خانوادگی، کد پرسنلی، شماره تماس و محور تعیین شده بر روی برگه طراحی آموزشی و لوح فشرده باید یکسان باشد.

✓ کم یا اضافه نمودن و یا اصلاح اسامی پس از مرحله انتخاب امکان پذیر نمی باشد.

✓ کارهای منتخب از استان به ستاد، به وسیله جدول زیر و با فرمت excel ارسال گردد:

استان:

ردیف	محور فعالیت	موضوع تدریس	نام و نام خانوادگی اعضای تیم	کد پرسنلی اعضای تیم	شماره تماس	نام مدرسه	نام منطقه
۱							
۲							
۳							
۴							
۵							
۶							
۷							
۸							
۹							